

AKADEMICKÝ BULLETIN

Akademie věd
České republiky

e-magazín AV ČR 11 2021

STEJNÉ ŠANCE

Jak zajistit rovné příležitosti v Akademii věd

Fulbrightovo stipendium
podpoří popularizaci vědy

Miliony z grantů pomohou
excelentním vědcům

Týden Akademie věd
zahájil novou éru

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

problematika rovných příležitostí si získává pozornost v celospolečenském kontextu i v prostředí výzkumných organizací.

„Rovný“ přístup bez ohledu na pohlaví, věk, etnicitu a další považuji za přirozený předpoklad, abychom se jako společnost dále rozvíjeli. Agendě se věnujeme v Akademické radě AV ČR, kde ji mají na starosti Luboš Náhlík a Jana Bludská, i jako výzkumnému tématu na pracovištích. Za významnou považuji též výzkumnou a podpůrnou činnost Sociologického ústavu AV ČR a jeho oddělení gender & sociologie či Národního kontaktního centra – gender a věda v tomtéž ústavu.

Z vlastní zkušenosti vím, že život vědkyně-matky je v mnoha ohledech složitější. Můj syn totiž onemocněl cukrovkou. Ocitla jsem se pod tlakem, abych vědeckou kariéru ukončila. Naštěstí mě ale podpořilo mé pracoviště – a musím říct, že právě muži mi hodně pomáhali. Mohla jsem několik let z větší části pracovat z domova a do práce chodit pouze provádět experimenty.

V praxi jde tedy především o to zajistit, aby vědkyně-matky neměly pocit znevýhodnění jen proto, že jsou ženami. A totéž platí pro ostatní jakkoli znevýhodněné kolegy.

Diskriminaci jsem v Akademii věd ČR nezažila. Nadto jsem přesvědčena, že jsou u nás podmínky nastaveny férově, byť je pravda, že – a opět uvádím příklad žen-matek nebo obecněji rodičů malých dětí – mají složitější situaci, protože musejí dělit svůj čas mezi práci a rodinu.

Přeji Vám příjemné čtení.

Eva Zažímalová

EDITORIAL

Úvodní slovo – Eva Zažímalová	2
předsedkyně Akademie věd ČR	

KRÁTKÉ ZPRÁVY

Z Akademie	4
------------	---

VĚDNÍ POLITIKA

Věda a výzkum především populárně	8
-----------------------------------	---

OCENĚNÍ

Devět osobností získalo Akademickou prémii a stipendium Lumina quaeruntur	10
---	----

Jan Mrlina získal cenu za rozvoj gravimetrie v Egyptě	13
---	----

Prestiž české vědy: Akademie věd ocenila badatele za mimořádné úspěchy	14
--	----

Věda pro veřejnost: předsedkyně ocenila popularizátory	16
--	----

Juniorské granty podpoří nadějně výzkumníky	17
---	----

TÉMA**Otevřená cesta k rovným příležitostem**

Téma rovných příležitostí rezonuje ve společnosti a stále častěji se o něm diskutuje i v prostředí vzdělávacích a výzkumných institucí. Jak se snaží zajistit rovné podmínky pro své zaměstnance Akademie věd?	18
--	----

POPULARIZACE

Začala nová éra festivalu Týden Akademie věd	24
--	----

NAŠE MÍSTA

Jak se žilo římským legiím na Moravě	28
--------------------------------------	----

SUMMARY

Věda fotogenická	32
------------------	----

KNIHY

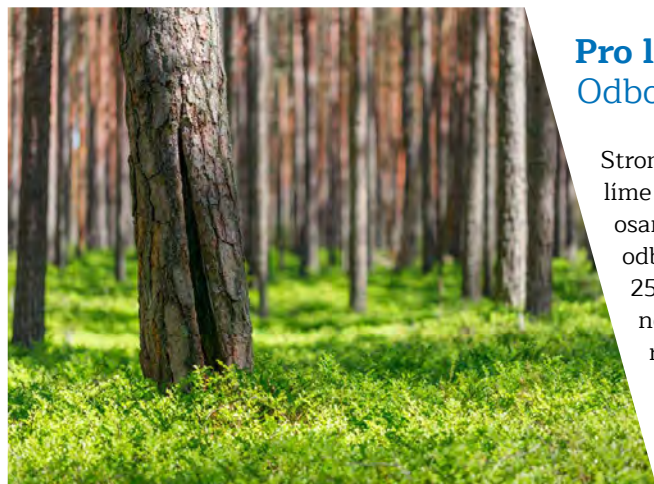
Nové knihy	30
------------	----

Badatelé z Akademie věd ČR patří mezi nejcitovanější vědce světa

Mezi nejcitovanější vědce se letos opět zařadili také odborníci z Akademie věd ČR. Seznam badatelů, na jejichž články a další publikace nejčastěji odkazují jiní vědci, každoročně zveřejňuje společnost Clarivate Analytics, která se zabývá měřením vědecké výkonnosti a poradenstvím v oboru inovací. V letošním přehledu se již poněkolkáté ocitli například Petr Pyšek a Jan Pergl z [Botanického ústavu AV ČR](#), Tomáš Jungwirth z [Fyzikálního ústavu AV ČR](#) nebo Ondřej Novák z [Ústavu experimentální botaniky AV ČR](#).

Více se dočtete [zde](#) »

Pro les nevidíme stromy?

Odborníci diskutovali o současném stavu lesů

Stromy jsou zásadní pro stabilitu planety. Jak ale o nich přemýšlíme například v kontextu lesního hospodářství? Jsou důležité i ty osamělé? Jak je vnímá společnost? Nejen tyto otázky zodpovídali odborníci na workshopu [Pro les nevidíme stromy?](#), který se konal 25. října 2021 ve vile Lanna v pražské Bubenči. Lesy totiž čelí novým problémům, které vyžadují inovativní přístup a mezioborovou spolupráci. Na tom, jak lesy vypadají, má podíl kromě přírodních vlivů také člověk – tím, jak je využívá, vykořisťuje i kultivuje. Téma má historické a společenské souvislosti, které volají po propojení přírodovědných a humanitních oborů.

Více se dočtete [zde](#) »

Petr Baldrian nově povede Grantovou agenturu ČR

Vláda jmenovala do funkce předsedy Grantové agentury ČR od 5. listopadu 2021 Petra Baldriana, který působí v [Mikrobiologickém ústavu AV ČR](#). Členem předsednictva se současně stal Milan Jirsa – v jeho gesci budou lékařské a biologické vědy. „Jako jeden z členů předsednictva jsem se podílel na aktuálním nastavení grantového prostředí, které zahrnuje zejména nové grantové příležitosti pro začínající vědce a financování excelentních projektů s potenciálem přinést průlom ve své oblasti,“ vysvětluje Petr Baldrian. Do budoucna plánuje, že činnost Grantové agentury ČR zaměří zvláště na další rozvoj mezinárodní spolupráce a finalizaci přípravy nového typu grantové soutěže. Ta umožní bezprostředně reagovat na aktuální celospolečenské výzvy, jako byla například pandemie nemoci covid-19. Pozice předsedy a člena předsednictva pro lékařské a biologické vědy zůstala neobsazená od začátku července 2021. Vláda jmenovala Petra Baldriana a Milana Jirsu na návrh Rady pro výzkum, vývoj a inovace.

Více se dočtete [zde](#) »

Predátorský časopis zcizil článek z odborného periodika

Šokující případ plagiátorství řeší redakce odborného časopisu *European Journal of Entomology*, který vydává Entomologický ústav Biologického centra AV ČR ve spolupráci s Českou společností entomologickou. Článek, originálně publikovaný v *EJE* v roce 2019, kompletně zkopíroval online časopis *Modern Sciences Journal* včetně příloh a fotografií. U článku změnil pouze jeho název a jména autorů, které zaměnil za jména pravděpodobně fiktivních osob. Díky jednoduchému internetovému vyhledávání se navíc ukázalo, že většina článků v tomto časopise, pokud ne všechny, jsou ukradeny z jiných periodik. Redakce *EJE* obdržela stížnost na porušení autorských práv 9. listopadu 2021 od Naoyuki Nakahamy, který v roce 2019 publikoval v *EJE* vědecký příspěvek o metodách práce s DNA starších suchých vzorků hmyzu. Kopii našel právě v podivném online časopise *Modern Sciences Journal*. „Byl jsem překvapen a zklamán, když jsem na Google Scholar našel tento plagiát. Když jsem si přečetl abstrakt, cítil jsem se nepříjemně, a když jsem viděl obrázky a tabulky, byl jsem přesvědčen, že to byl náš předchozí článek,“ řekl autor původní práce Naoyuki Nakahama. Editor *EJE* Jan Šobotník pohotově oslovil plagiátorský časopis: „Protože vědeckou práci by měly vždy doprovázet vysoké etické standardy, napsal jsem omluvu Naoyuki Nakahamovi a protestní nótu jedinému manažerovi *Modern Sciences Journal*.“ Dobré je, že ukradené dílo okamžitě zmizelo z internetu, nicméně to nepovažují za dostatečné řešení. „Vědecká komunita by si měla být vědoma takových neférových pokusů parazitovat na práci druhých a měli bychom udělat vše pro to, abychom zastavili zneužívání principu otevřené vědy,“ uvedl Jan Šobotník, který ve své praxi dosud nezaznamenal tak výrazné porušení autorských práv a copyrightu. I pro autory původního článku byla tako zkušenost nová. „Byli jsme velmi zmatení, ale konzultovali jsme to s redakcí *EJE* a ta problém okamžitě vyřešila a článek byl stažen. Rádi bychom redakci *EJE* vyjádřili upřímné poděkování za jejich velmi rychlé a laskavé jednání,“ uvedl Naoyuki Nakahama.

Více se dočtete [zde](#) »

Čeští vědci pozorovali sigma-díry, potvrdili tak třicet let starou teorii

Českým vědcům se podařilo potvrdit přítomnost sigma-děr u atomů halogenových prvků, které dosud existovaly jen v teorii. Využili k tomu vlastní zdokonalenou metodu rastrovací mikroskopie, která poprvé umožnila nahlédnout do světa tohoto subatomárního jevu. Přelomový výzkum, který je připodobňovaný k prvnímu přímému pozorování černé díry, se dočkal publikace v prestižním časopisu *Science*. Kromě již tak průlomového posunu v rozlišení zobrazovacích technik si navíc potvrdili domněnku starou třicet let. Verifikovali totiž existenci nerovností v elektronovém náboji halogenů, takzvané sigma-díry. Základem současného úspěchu české vědy je Kelvinova sonda silové mikroskopie. Jednu z nejcitlivějších zobrazovacích metod rastrovací mikroskopie se podařilo ještě více precizovat díky široké spolupráci vědeckých týmů z Fyzikálního ústavu AV ČR, Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR, Českého institutu výzkumu a pokročilých technologií a vědců z centra IT4Inovations při Vysoké škole báňské – Technické univerzitě Ostrava. Součástí vylepšené metody Kelvinovy sondy silové mikroskopie je hrot zakončený přesně jedním atomem xenonu. Ten má sférický náboj a umožnil tak fyzikům přesnější měření. Při snímání se hrot pohybuje v těsné blízkosti povrchu zkoumaného materiálu, v prostředí vakua při teplotě téměř absolutní nuly. Jde o metodu bezkontaktní, materiálu se přímo nikdy nedotýká. Zařízení ale zaznamenává interakční sílu mezi atomem na hrotu a na povrchu materiálu a generovaná data pak počítače analyzují a přetvářejí v model. Ten potom poskytuje vědcům informace o atomárním, popřípadě molekulárním rozlišení, složení a stavu povrchu zkoumané látky. Limitním rozlišením rastrovací mikroskopie, tedy nejmenšími strukturami, které mohli vědci tímto způsobem pozorovat, byly jednotlivé atomy. Nyní se však podařilo její citlivost posunout ještě o krok dál, za úroveň atomárního rozlišení. „Doposud neexistovala technika, která by měla dostatečné prostorové rozlišení a umožnila by zobrazit nehomogenní rozložení elektronové hustoty na atomu. Rastrovací mikroskopie umožňuje zobrazení jednotlivých atomů, ale nebyla s to dosáhnout subatomárního rozlišení,“ upozorňuje Pavel Jelínek z Fyzikálního ústavu AV ČR.

Více se dočtete [zde](#) »

Začínající vědci se představili na konferenci Otevřené vědy

Letošní absolventi [Otevřené vědy](#) na závěrečné studentské konferenci představili výsledky svých projektů. Před odbornou porotu předstoupili ve dnech 18. a 19. listopadu 2021 v [Ústavu molekulární genetiky AV ČR](#) mladí a naděšní badatelé, zaznělo téměř osm desítek příspěvků. I v době silných protiepidemických opatření porotci ocenili vysokou úroveň prezentací i výsledků výzkumu.

Více se dočtete [zde »](#)

Rtuť v řece Bílině neohrožuje podle vědců z Akademie věd vodní život

Osud rtuti ve vodním systému severočeské řeky Bíliny, která protéká územím povrchové těžby uhlí, zkoumal Dominik Vöröš z [Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR](#). Dospěl k závěru, že rtuť, která se sleduje především kvůli rizikovosti pro živé organismy, se v řece vyskytuje ve zvýšeném množství. Zachycuje se však převážně v říčních usazeninách a za běžných podmínek se do vody neuvolňuje.

Více se dočtete [zde »](#)

Solar Orbiter s českou účastí naposledy proletí okolo planety Země

Evropská kosmická sonda Solar Orbiter měla před sebou nejriskantnější část mise. Dne 27. listopadu 2021 se přiblížila k Zemi a během průletu se musela vyhnout vesmírnému odpadu, který Zemi obklopuje. Po průletu odstartovala její hlavní mise zaměřená na výzkum Slunce a jeho vlivu na kosmické počasí. K Zemi se sonda nevrátí.

Více se dočtete [zde »](#)

Literární vědci zpochybnili teorii o jediném tvůrci známého eposu Beowulf

Hrdinský epos *Beowulf*, nejvýznamnější dílo staroanglické literatury, zřejmě nenapsal pouze jeden autor, jak se dosud někteří vědci domnívali. Časopis *Nature Human Behaviour* uveřejnil studii, která hypotézu vyvrací. Jedním z členů mezinárodního autorského týmu je Petr Plecháč, expert z [Ústavu pro českou literaturu AV ČR](#). Debatu o autorství eposu, který vznikl na přelomu osmého a devátého století, vedou vědci mnoho let. „Naše detailnější analýza přesvědčivě dokazuje, že epos *Beowulf* je značně stylově různorodý. Stylovou jednotnost, kterou naši autoři v roce 2019, nemůžeme potvrdit,“ dodává vědec.

Více se dočtete [zde »](#)

VĚDA A VÝZKUM především populárně

Abychom vyvrátili představy o nekomunikativních vědcích, je potřeba výsledky jejich práce odkrývat světu, což vyžaduje šikovné popularizátory.

Nově jim pomáhá stipendium z Fulbrightova programu.

Vědecký výzkum se odehrává v laboratořích a badatelnách, ale nemůže v nich zůstat. Pomyslné Heureka! je potřeba „vykřičet“ do světa. Spojnicí mezi vědci a veřejností jsou popularizátoři, na které nesnadný úkol připadá. Schopnost srozumitelně a zároveň se zápalem komunikovat často komplikované výsledky ovšem není vrozená, o čemž se může každý přesvědčit. Stačí se podívat na libovolný zpravodajský web nebo na stránky časopisů, které se seriózní vědecké žurnalistice obvykle nevěnují. I ty totiž čas od času publikují článek o jedinečném objevu, který ale mnohdy vyzní naprázdno, a zůstane tak bez tolik potřebné odezvy.

S vyloženě špatnou vědeckou žurnalistikou se nesetkáme jen u mainstreamových médií, ale také u těch, kterým důvěřujeme. Jde o práci specifickou a od jiných žánrů novinářiny se odlišuje. Cílem totiž není jen informovat, ale také směřovat veřejnost k důležitým problémům, na které může věda nabídnout odpovědi.

ABY BĚDÁNÍ NEZŮSTALO ZA ZAVŘENÝMI DVERMI

Popularizace není úkol jen pro novináře. Stejně tak by se jí měli účastnit i výzkumníci. „Dá se říct, že se v České republice začíná popularizace vědy teprve zakořeňovat. Bohužel někdy naráží na odpor samotných vědců, kteří ji považují za ztrátu času, který by jinak mohli věnovat výzkumu,“ říká Jan Tomášek z [Fyzikálního ústavu AV ČR](#), popularizátor a absolvent jednoho ze stipendií z Fulbrightova programu. Podle jeho zkušeností u nás popularizující vědci a vědkyně neřídka narážejí na neochotu nadřízených. „Tento konzervativní pohled se naštěstí v posledních letech docela zlepšuje,“ dodává.

Ke komunikaci vědeckých výsledků jsou potřeba zkušenosti a praxe, a protože se v popularizačních textech syntetizují znalosti z mnoha oborů, vyžaduje tato práce vůli vzdělávat se v různých disciplínách. Pro popularizátory, které vůle neopustila, vypsal Fulbrightova komise na příští rok nové stipendium pro komunikaci ve vědě. Výzkum v oboru, který je v anglofonních zemích označován jako Science Communication, je určený nejen pro vědce, ale také pro členy akademických institucí s praxí v popularizaci. Ti všichni tak mohou na dobu tří až pěti měsíců v následujícím akademickém roce vycestovat do Spojených států amerických.

POPULARIZACE JE DŮLEŽITĚJŠÍ NEŽ KDYKOLI V MINULOSTI

Věda pracuje ve veřejném zájmu a její komunikace musí také. Jak velký dosah a důležitost vlastně popularizace má, se nejjasněji ukazuje právě v současnosti. Doba poskytuje takřka nekonečný prostor dezinformacím a iracionálním teoriím, na denní bázi se setkáváme s komentáři a interpretacemi vědeckých výsledků, které rozhodně vědecké nejsou.

Přitom nejde o to, že by věda sama o sobě nebyla populární. Podle průzkumů veřejného mínění důvěra v ni v evropském prostoru poslední rok a půl posiluje. Pomalu, ale stabilně. Častěji než kdy předtím ale platí, že nevhodně prezentovaná data mohou nadělat více škody než užítu a v krajních případech stojí lidské životy.

Potřeba seriózní vědecké novinářiny v našem prostředí byla jedním z hnacích motorů i pro zřízení stipendia. „Velkým tématem se pro nás popularizace stala s příchodem pandemie covidu-19. Ukázala, jak klíčové jsou výzkumy a jak důležité je interpretovat jejich výsledky,“ říká koordinátorka programu pro komunikaci vědy Andrea Semancová. „Když člověk sleduje některé zoufalé pokusy sdělovat výsledky studií a uvědomí si, jak jsou všeobecně důležité, dochází k tomu, o jak podstatné téma jde. Fulbrightově komisi a partnerským organizacím, s nimiž komunikujeme, přišlo vhodné tuto snahu podpořit,“ shrnuje důvody otevření popularizačního stipendia.

Andrea Semancová zároveň však přiznává, že poptávka po takovém druhu programu byla dlouhodobější. Podněty přicházely také od absolventů jiných druhů stipendií, kteří se po návratu z USA začali více věnovat právě vědecké komunikaci.

STIPENDIUM I PRO NOVINÁŘE

Projekt s plným názvem [Fulbrightovo stipendium pro komunikaci ve vědě](#) se od ostatních programů liší ve dvou aspektech. Kromě zaměření na komunikaci a popularizaci se odlišuje také zacílením. O možnost vycestovat do USA totiž mohou žádat také zájemci, kteří se vědou přímo nezabývají.

„Fulbrightovo stipendium pro komunikaci ve vědě je určené buď vědcům, kteří se zabývají popularizací obecně nebo popularizací přímo svého oboru, ale také novinářům,“ upřesňuje Andrea Semancová. Okruh možných žadatelů pro stipendium je tak širší o nevědecké pracovníky.

Neznamená to však, že by se stipendisté vyhnuli akademickému výzkumu. Právě od jeho návrhu, který předkládají s online přihláškou, se odvíjí délka pobytu. Vzdělávací nebo vědeckou instituci, kde se projektu chtějí věnovat, si uchazeči vybírají sami. Na rozdíl od českého prostředí, kde tento typ studií de facto chybí (a potřebné vědomosti a zkušenosti popularizátoři získávají až při výkonu práce), je v USA vzdělání v oboru Science Communication běžnou součástí nabídky univerzit.

„Popularizace na amerických – ale i britských – univerzitách se bere jako nedílná dovednost vědce. Je součástí jejich vzdělání. Znamená to, že se jí věnují nejen nezávislí novináři z médií, ale očekává se, že každý výzkumník bude schopen komunikovat svůj obor nejen na odborných mítincích

před kolegy, ale také pro veřejnost,“ doplňuje Jan Tomáščík své zkušenosti ze zámoří.

Uchazeči o stipendium mají na výběr z široké nabídky škol, institucí i ústavů. „Na spoustě amerických univerzit se popularizaci věnují podstatně déle než u nás, mají větší zkušenosti a silné mezinárodní výzkumné týmy. Navíc i delší tradici,“ uzavírá Andrea Semancová a odkazuje zájemce na webové stránky Fulbrightova programu. Ti zde kromě jiného najdou několik příkladů univerzit, kde se Science Communication vyučuje a na kterých si mohou zažádat o pobyt. Důležité pro úspěch ve výběrovém řízení je totiž také pozvání z americké strany. Přihlášky lze zasílat do 1. února 2022. Pro české popularizátory tak příští rok může být přelomovým.

DEVĚT OSOBNOSTÍ ZÍSKALO Akademickou prémii a stipendium Lumina quaeruntur

Velkorysá finanční podpora poskytne třem vědkyním a šesti vědcům zázemí pro další badatelskou práci. **Zatímco Akademická prémie je určena pro již zkušené odborníky, Lumina quaeruntur podpoří výzkumníky mladší a střední generace.**

Oproti předchozím ročníkům se tentokrát obě prémie udílely společně. „Letos je ceremoniál poprvé součástí inovovaného festivalu Týden Akademie věd. Myslíme si totiž, že popularizace jde ruku v ruce se špičkovou vědou a prestižními oceněními, jimiž Praemium Academiae i Lumina quaeruntur bezesporu jsou,“ uvedla předsedkyně AV ČR Eva Zažímalová 5. listopadu 2021 ve dvoraně Knihovny Akademie věd ČR.

AKADEMICKÁ PRÉMIE I ŽENÁM

Finanční podpora, kterou Akademická prémie vědcům přináší, patří k nejvýznamnějším v České republice. Jejím smyslem je vytvořit vědcům podmínky, aniž by museli opakovaně žádat o administrativně náročné granty. Aka-

demickou premií získávají až 30 milionů korun, které lze čerpat v průběhu šesti let. Použit je mohou k jakémukoli účelu v rámci projektu: k pořízení vybavení či laboratorních potřeb, ale i k hrazení osobních nákladů, vždy po dohodě s ředitelem domovského ústavu.

Od roku 2007 si Akademickou premií převzaly již tři desítky osobností. Až do minulého roku však šlo výhradně o muže. „Asi před dvěma lety mi jeden laureát z Matematického ústavu při děkovné řeči vytkl, že mezi laureáty Prémie nefiguruje žádná žena. Tehdy jsem mu namítla, že o ni ženy vůbec nežádají,“ řekla Eva Zažímalová. „Musím ale říct, že se od té doby situace změnila – máme již dvě laureátky a jsem přesvědčena, že jejich počet v dalších letech poroste,“ dodala předsedkyně.

V loňském roce Akademickou premií převzala botanička Jitka Klimešová, letos renomovaná matematická Šárka Nečasová. „Zdůrazňuji, že nejsem genderový aktivista. Jsem přesvědčena, že lidé mají dělat práci, pro kterou mají nejlepší předpoklady a schopnosti, ať jsou žena, nebo muž či kdokoli jiný. Je ale pravda, že ženy, a speciálně maminky, mají pozici ve vědě stále mnohem těžší,“ pokračovala Eva Zažímalová.

Své ví také letošní laureátka **Šárka Nečasová**, matematická modelů mechaniky tekutin, dynamiky pevných látek a jejich vzájemného působení. Takové modely mají rozsáhlý aplikační potenciál. Mohou

posunout poznání v biomedicině nebo vědách o životním prostředí.

„Matematika je abstraktní. Když přemýšlíte, děláte nějaký důkaz, je to otázka fantazie. Je to podobné, jako když sedíte a posloucháte hudbu nebo si čtete poezii. Abstraktno vás povznáší. Je úžasné, když se podaří důkaz, který je elegantní,“ uvedla Šárka Nečasová z [Matematického ústavu AV ČR](#), která se v mládí rozhodovala, jestli půjde studovat dějiny hudby, nebo matematiku.

VÝZKUM LIDSKÉHO DECHU I TROPICKÉHO PRALESA

Dalšímu nositeli Akademické prémie **Patriku Španělovi** z [Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR](#) pomůžou prostředky sestavit tým, který bude vyvíjet inovativní, vysoce citlivé a robustní hmotnostní spektrometrické metody pro analýzy stopových těkavých organických látek

ve vzduchu. Částečky, které ho zajímají, se ve vzduchu – ale i dechu člověka – vyskytují v nejmenších možných koncentracích (v řádu 10^{-9}). Cílem výzkumu je najít jednotky molekul mezi miliardami ostatních. Běžné spektrometry je nenaměří.

Výzkum Patrika Španěla by mohl v budoucnu pomoci například v medicíně. Z lidského dechu se dají totiž vyčistit nejrozumnější nemoci včetně diabetu nebo bakteriálních infekcí. „Pro mě bylo vždycky nejdůležitější, aby to, co dělám, bylo pravdivé, aby výsledky, které získám, byly podloženy experimentem a logickou úvahou. Proto je pro mě klíčová práce v laboratoři. V ní experimentálně testujeme, jestli jsou naše představy, jak co funguje, alespoň přibližně pravdivé,“ vysvětlil vědec.

Jediný z trojice oceněných, který se nemohl zúčastnit ceremoniálu, je **Vojtěch Novotný** z [Biologického centra AV ČR](#). Už téměř čtvrtstoletí totiž tráví vždy půl roku ve vědecké stanici na Papui-Nové Guineji.

„Ve výzkumu s podporou Akademické prémie budu řešit klíčový problém ekologické teorie. Jakým způsobem si tropické lesy udržují vysokou druhovou rozmanitost a jaké mechanismy umožňují vzájemné soužití stovek a tisíců druhů rostlin a živočichů v těchto ekosystémech,“ sdělil Vojtěch Novotný na dálku.

HLEDÁNÍ SVĚTLA MEZI NADĚJNÝMI VĚDCI

Prémie Lumina quaeruntur podporuje perspektivní vědce mladší a střední generace. V překladu znamená hledání světla. Vědcům má pomoci v začátcích jejich kariér při sestavení vlastního týmu a podpořit je v žádostech o ERC granty Evropské výzkumné agentury.

Vědci a vědkyně získají až čtyři miliony korun ročně. Nadto ještě přispívá jejich domovské pracoviště další pětinou. Celkově jde tedy o zhruba pět milionů korun na každý rok. „Jde o velmi velkorysou podporu na dobu maximálně pěti let. Je správná právě z důvodů, které jsem uvedla na začátku – tedy aby se vědci soustředěně věnovali své práci,“ říká Eva Zažímalová.

OCEL I PRVOCI POD MIKROSKOPEM

Laureátkou prémie Lumina quaeruntur se letos stala **Šárka Mikmeková** z brněnského [Ústavu přístrojové techniky AV ČR](#), odbornice na mikroskopické zobrazování vysokopevnostní oceli. Tento kov ji provází doslova od malička. Jak sama koneckonců potvrzuje, narodila se jen kousek od třineckých oceláren a „ocel má tak v krvi“.

Po studiu materiálového inženýrství a fyziky kondenzovaných látek na brněnském Vysokém učení technickém a Masarykově univerzitě pracovala sedm let v ocelářské firmě v Japonsku. Projekt, který aktuálně připravuje, rozvine objektivní metody, jak klasifikovat mikrostruktury u všech typů pokročilých ocelí s vysokou přesností.

Laboratoř Šárky Mikmekové bude vůbec první v Česku, která začlení umělou inteligenci do materiálového výzkumu. Více o vědkyni a jejím výzkumu si můžete přečíst v rozhovoru [Holka z oceli](#) v časopise *A / Věda a výzkum* 2/2021.

Další badatelkou, jejíž práci podpoří stipendium Lumina quaeruntur, je původem Rakuška **Elisabeth Hehenberger**. Do [Biologického centra AV ČR](#) v Českých Budějovicích přichází expertka na prvky z respektovaného Helmholtzova centra pro výzkum oceánů v severoněmeckém Kielu. Detailní analýzu v oboru, kterým se zabývá, jí umožňují hluboké znalosti bioinformatiky.

„Jsme velmi šťastni, že se nám Elisabeth Hehenberger podařilo získat. Díky jejímu příchodu získáváme základ pro vybudování bioinformatického pracoviště v Biologickém centru v Českých Budějovicích,“ pochvaloval si ředitel pracoviště Libor Grubhoffer.

SPINTRONIKA I VÝZKUM DIASPORY

Dalším oceněným zahraničním vědcem, který působí na některém z pracovišť Akademie věd, je **Dominik Kriegner**. Od roku 2016 spolupracuje s [Fyzikálním ústavem AV ČR](#). V uznávaném týmu Tomáše Jungwirtha se v současnosti specializuje na studium antiiferomagnetů.

„Spintronika jako obor je skoro tak stará jako já. Poprvé jsem o ní slyšel snad už na základní škole, aniž bych tehdy chápal, o co jde. Fascinující na ní je, že se v ní stále přichází na něco nového – každý rok nové a nové objevy – a já doufám, že díky této podpoře k nim přispějeme i my,“ zmínil při přebírání ocenění vědec.

Ze sousední země pochází i další oceněný, **Martin Fotta**. Konkrétně z východního Slovenska, z míst se silnou romskou menšinou. Jak vysvětluje, zájem o romské etnikum

si však prohloubil až tisíce kilometrů od domova, v Brazílii. Právě v důsledku práce v tamních podmínkách publikoval práce, které významně rozšiřují znalosti o konstrukci rasové a etnické příslušnosti v Latinské Americe a chápání tamní romské diaspory. Martin Fotta působí v [Etnologickém ústavu AV ČR](#). S týmem se plánuje věnovat etnografickému

a archivnímu výzkumu a sledovat, jak se měnilo sociální postavení (nejen evropských) Romů v závislosti na konkrétních režimech a v různých kontextech. Podle etnologa Ludka Brože, úspěšného nositele ERC grantu, je na projektu Martina Fotty jedinečný globální pohled na romské téma.

Z České republiky nepochází ani další z nositelů Luminy, rodák z polského Krakova, **Jan Jakub Surman**, který působí v [Masarykově ústavu a Archivu AV ČR](#). Badatelsky se věnuje roli vědy ve vývoji Československé republiky se zaměřením na meziválečné období. Historie vědy může podle něj přinést komplexní obraz, jak se vnímání

vědy výrazně měnilo v československé společnosti v závislosti na sociálních, politických a kulturních faktorech.

„Po první světové válce nastal zlom – ukázalo se totiž, že věda a technologie jsou klíčem k vítězství. Zároveň ale umějí být ničivé. Historie ukazuje, že vědci jsou ochotni destruktivní stránku věci odhalit a rozvíjet,“ míní Jan Jakub Surman.

Jak vtěsnat co nejvíce energie do co nejmenšího prostoru? To je s nadsázkou hlavní otázka **Matěje Velického** z [Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR](#). Věnuje se výzkumu na rozhraní elektrochemie, spektroskopie a nanomateriálového světa.

V projektu podpořeném Luminou se zaměří na extrémně citlivé a tenké 2D materiály. Jím zjištěné poznatky by se mohly využít v moderních technologiích – například při vývoji lepších baterií a palivových článků.

„Některé fyzikální vlastnosti 2D materiálů, jako vysoká citlivost na vnější prostředí nebo extrémně malá tloušťka, jsme dosud skutečně nepochopili a nevyužívali. Závisí na nich vývoj nanotechnologií založených na 2D materiálech,“ vysvětluje Martin Velický.

Více se dočtete [zde](#) »

JAN MRLINA ZÍSKAL CENU ZA ROZVOJ GRAVIMETRIE V EGYPTĚ

Jan Mrlina z Geofyzikálního ústavu AV ČR obdržel 12. října 2021 na Astronomické a geofyzikální konferenci v Káhiře medaili za celoživotní přínos k rozvoji gravimetrie v Egyptě. Od devadesátých let 20. století spolupracoval s egyptskými vědci na lokalizaci podzemních dutin v prostoru Města mrtvých, na gravimetrickém měření v geodynamické síti Kalabsha na západní straně Asuánského jezera či gravimetrickém průzkumu v Luxoru v Údolí králů a v Údolí královen. „Cesty do Egypta byly tvrdou prací. Například na Asuánu jsme ráno za tmy vyrazili do pouště a za tmy večer se vraceli, třeba po dobu deseti dní. Horko, slunce, vítr, prach a písek byly náš život. Celý den jsme jezdili terénním vozem nebo chodili pěšky mezi geodynamickými body a měřili,“ říká Jan Mrlina, který je specialistou v geofyzikálním výzkumu a průzkumu se zaměřením na vývoj a aplikaci metody gravimetrie. Metoda umožňuje identifikovat a lokalizovat změny hustot hornin v zemské kůře pomocí měření relativního tíhového zrychlení na profilech nebo v ploše. Její pomocí lze sestavit geologický model území, vyhledávat ložiska surovin a tektonické poruchy a prozkoumávat stavební plochy s ohledem na jejich nehomogenitu nebo přítomnost podzemních dutin.

Více se dočtete [zde](#) »

PRESTIŽ ČESKÉ VĚDY:

Akademie věd ocenila badatele za mimořádné úspěchy

Sonda mířící zkoumat Slunce, výskyt motýlů ve čtvrtohorách, vliv husitství ve světě, klima ve městech i bádání o covidu a rakovině. Témata, která rezonovala na předávání Cen Akademie věd ČR. **Ocenění získali vědci, kteří obstáli v mezinárodní konkurenci.**

Během ceremoniálu ve vile Lanna 15. listopadu 2021 udělila předsedkyně Akademie věd ČR Eva Zažímalová ceny ve dvou kategoriích. První patřila vědcům za mimořádné výsledky, druhá badatelům ve věku do 35 let. „Výsledky, které tato ocenění vyzdvihují, přispívají k prestiži české vědy v mezinárodním srovnání,“ zdůraznila Eva Zažímalová.

CESTA KE SLUNCI

Tým 17 vědců z [Astronomického ústavu AV ČR](#), [Ústavu fyziky atmosféry AV ČR](#) a [Ústavu fyziky plazmatu AV ČR](#) získal cenu za účast na přípravě sondy Solar Orbiter. Jejím prostřednictvím chtějí vědci poznat Slunce a vnitřní heliosféru z bezprostřední vzdálenosti. Ke Slunci by se měla dostat vůbec nejbližší ze všech dosavadních sond. Nese deset přístrojů, na třech z nich (Metis, RPW a STIX) pracovali badatelé z Akademie věd ČR. „Je to pro nás ocenění mnohaleté práce. Možnost připojit se před více než deseti lety k mezinárodnímu kosmickému výzkumu znamenala velkou příležitost,“ uvedl Petr Heinzel z Astronomického ústavu AV ČR.

BOJ S RAKOVINOU

Vědci z [Ústavu experimentální medicíny AV ČR](#) a jejich kolegové z Fakultní Thomayerovy nemocnice dlouhodobě pracují na výzkumu a léčbě rakoviny. Zkoumají 5-fluorouracil, které se používají při léčbě rakoviny tlustého střeva a konečníku – jedné z nejčastějších onkologických diagnóz. „Jsem rád, že Akademie věd ocenila přechodové stadium poznání. Každý poznatek u komplexních nemocí, a nádorových zvláště, otevírá další otázky,“ uvedl Pavel Vodička z Ústavu experimentální medicíny AV ČR.

VE VÍRU VÍRY

Za práci na publikaci [Turnaj víry](#) o mezinárodních dopadech husitství si cenu odnesl **Dušan Coufal** z [Filosofického ústavu AV ČR](#). Zaměřil se na bouřlivý basilejský koncil v 15. století a problematiku přijímání laiků z kalicha. Husitství zasadil do mezinárodního kontextu. „Zaujalo mě, jak

se tématem vzniklým na pražské univerzitě začaly zabývat významné osobnosti Evropy a že problém donutil přemýšlet spoustu lidí,“ vysvětlil Dušan Coufal.

KLIMA VE MĚSTECH

Projekt **Jana Geletiče** z [Ústavu informatiky AV ČR](#) má ohlas také za hranicemi České republiky. Na základě geoinformačních dat vyvinul metodu, která dokáže popsat klima celých měst. Při [modelování teploty vzduchu](#) během letních vln horka spolupracoval například s magistráty Ostravy, Prahy nebo Brna. „Původně jsme chtěli klasifikovat městské meteorologické stanice, aby se dalo popsat jejich nejbližší okolí. Dnes jsme se dostali až tak daleko, že jsme schopni modelovat klima i na úrovni ulic,“ vysvětlil oceněný vědec. O tématu jsme psali v časopise [A/Věda a výzkum 1/2021](#).

MOTÝL VE ČTVRTOHORÁCH

Alena Sucháčková a **Jana Marešová** z [Biologického centra AV ČR](#) se ve svém výzkumu zaměřily na dávnou minulost. Konkrétně je zajímalo, jaký vliv měly na výskyt motýlů na severní polokouli klimatické změny ve čtvrtohorách. „Pokud chceme chránit motýly pro další generace, je potřeba pochytit nejen jejich evoluci, ale i evoluci jejich prostředí – biotopů,“ vysvětlila Alena Sucháčková. K uchopení doby před dvaceti tisíci lety zkombinovaly vědkyně přístupy moderní genetiky, mikrobiologie nebo histografie.

KLÍŠTĚ I COVID-19

Výsledky výzkumů **Martina Paluse** z [Biologického centra AV ČR](#) pomáhají v boji s onemocněním covid-19 i s léčbou klíšťové encefalitidy. V případě obou nemocí sehrál jeho výzkum klíčovou roli při vývoji protilátek. „Ocenění je pro mě skutečně velkou poctou. Virologii jsem si vybral, protože v ní vidím budoucnost, potenciál. Už na začátku studia jsem věděl, že bych byl rád, kdyby moje práce byla vidět, přispívala lidstvu a k poznání,“ řekl Martin Palus. Po propuknutí koronavirové pandemie se 12 až 16 hodin denně věnoval diagnostice vzorků a pomohl vyvinout neutralizační test pro stanovení množství protilátek.

VĚDA PRO VEŘEJNOST:

předsedkyně ocenila popularizátory

Schopnost srozumitelně přibližovat témata, která jsou často těžko srozumitelná a vzdálená, je ve vztahu ke společnosti stále významnější. Potvrzuje to i ocenění, jež vědu a výzkum přibližuje v jejich „plné síle“.

Popularizovat vědu není jednoduché, což potvrzuje i místopředseda Akademie věd ČR Ondřej Beránek, který ocenění laureátům předával: „Být vynikajícím vědcem automaticky neznamená, že jste skvělý popularizátor. Takové spojení je vzácné. Vyžaduje nejen nadání a lásku ke své práci, ale i dar umět druhým trpělivě, a navíc poutavě objasňovat tajemství a krásy vědy. Dnešní laureáti tyto předpoklady bezezbytku naplňují.“

Ceny předsedkyně Akademie věd ČR za propagaci či popularizaci výzkumu, experimentálního vývoje a inovací se příhodně předávaly v první den festivalu Týden Akademie věd. Významné ocenění převzala 1. listopadu 2021 trojice popularizátorů – z každé vědní oblasti jeden.

V kategorii živá příroda převzal ocenění od Ondřeje Beránka a Markéty Pravdové, členů Akademické rady AV ČR, biolog **Miloslav Jirků** z [Parazitologického ústavu Biologického centra AV ČR](#). V posledních letech se systematicky zasazuje za přirozenou krajinu spásanou velkými kopytníky.

Konkrétně v rezervaci ve středočeských [Milovicích](#), která dříve dlouhá desetiletí sloužila vojákům. V současnosti se po ní svobodně prohánějí divocí koně, pratuři a zubři a proměňují ji k nepoznání. „Je až překvapivě těžké si představit, jak to tady ještě před pár lety vypadalo. Všude jen vysoká

tráva, květin málo jako not na buben, prosadil se třeba jen řepík, který je dost vysoký, aby se prodral za sluncem, sem tam třezalka či pcháč rolní. Tím nektarodárné byliny končily,“ říká Miloslav Jirků.

V kategorii humanitních věd obdržela cenu za popularizaci **Eva Doležalová** z [Historického ústavu AV ČR](#). Specializuje se na dějiny středověku. „Vedle vědecké práce se zaměřuje na zpřístupnění výsledků základního výzkumu v oblasti historie,“ doplňuje Markéta Pravdová a dodává, že renomovaná historička pravidelně vystupuje v médiích, kde komentuje důležité historické události. Eva Doležalová spolupracuje také na projektech u příležitosti významných výročí a na přípravě výstav. Podílela se například na expozici věnované svaté Anežce České, která se konala v roce 2019 k 30. výročí jejího svatořečení.

V kategorii neživá příroda převzal ocenění **Roman Neruda** z [Ústavu informatiky AV ČR](#). Dlouhodobě se věnuje vzdělávání a předávání nadšení pro informatické vědy, stojí například za iniciativou [100 vědců](#) – setkávání nadaných středoškolských studentů a jejich pedagogů s vědci. Je jedním z kmenových členů [Centra pro modelování biologických a společenských procesů](#), které se zabývá mimo jiné modelováním vývoje pandemie covidu-19 a jejího vlivu na společnost.

JUNIORSKÉ GRANTY

podpoří nadějně výzkumníky

Grantová agentura ČR vybrala šestnáct projektů, které uspěly v soutěži Junior Star. **Pětileté projekty s rozpočtem až 25 milionů korun podpoří začínající vědce, aby se věnovali vlastním tématům nebo si založili vlastní tým.** Polovinu podpořených projektů budou řešit badatelé z Akademie věd ČR.

Soutěž Junior Star vybírá projekty řešitelů, kteří mají potenciál, aby dosáhli významných výsledků, a zároveň se chtějí osamostatnit. Podobně jako u soutěže Expo jde o exkluzivní granty. Uspěje jen malé procento projektů, jejichž řešitelé získají podporu na dobu pěti let.

„Začínající vědci získávají badatelskou svobodu, zároveň ale doufáme, že je grant vzkazem pro instituce, kde působí, že lze od nich očekávat vynikající výsledky,“ říká Petr Baldrian, který Grantovou agenturu ČR nově povede jako předseda. Dodává, že podpora mladých vědců je jednou z jejich priorit: „Letos jsme pro vědce po získání doktorátu poprvé vypsalí Postdoc Individual Fellowship. Zaměřuje se na vědeckou mobilitu. Studenti i postdoktorandi jsou ale také významnou součástí týmů standardních či mezinárodních projektů, kde mohou získat zkušenosti s výzkumem.“

Ve druhém ročníku Junior Star získalo doporučení 16 projektů z 315 návrhů. Polovinu podpořených projektů mají řešit vědci na pracovištích Akademie věd ČR, tři na Masarykově univerzitě v Brně a dva na Českém vysokém učení technickém v Praze. Po jednom na České zemědělské univerzitě v Praze, Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích a na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze.

PODPOŘENÉ PROJEKTY Z AKADEMIE VĚD

Prokop Hapala, [Fyzikální ústav](#) – Počítačový návrh templatového sestavování, replikace a syntézy na iontových površích

Ole Jann, [Národohospodářský ústav](#) – Data, algoritmy, moc: Ekonomické teorie informační společnosti

Dominik Kriegner, [Fyzikální ústav](#) – Multipólové anti-ferromagnety: Nové vzájemně propojené kapitoly v krystalografii, pásové struktuře a elektronice

Jan Perner, [Biologické centrum](#) – Funkční genomika a symbio-genomika v klišátech

Roman Pleskot, [Ústav experimentální botaniky AV ČR](#) – 4D buněčná přepážka

Kateřina Rohlenová, [Biotechnologický ústav](#) – Mezibuněčná komunikace nukleotidů: přehlížený cíl pro nové protirakovinné přístupy

Hana Sedláčková, [Biologické centrum](#) – Dešifrování počátků replikace DNA v integritě genomu

Tomáš Slanina, [Ústav organické chemie a biochemie](#) – Organické solární elektrické baterie používající ukládání elektronů do chemických vazeb

OTEVŘENÁ CESTA k rovným příležitostem

Nepředpojaté prostředí, přirozené vyrovnávání poměru v zastoupení mužů a žen ve vedení týmů nebo flexibilní úvazky. **Jednou z priorit Akademické rady AV ČR je zajištění rovných příležitostí na pracovištích Akademie věd ČR.**

Problematika rovných příležitostí rezonuje v různých oblastech společenského života, prostředí vědy a výzkumu nevyjímaje. Akademii věd ČR již druhé funkční období vede předsedkyně Eva Zažímalová, v pozici místopředsedkyně působí Ilona Müllerová. Z tohoto pohledu by se mohlo zdát, že je naše instituce genderově otevřená a ženy mají dobré kariérní podmínky. Kolik vědkyň ale působí ve vedoucích funkcích a vede své vlastní týmy? Na téma, jak zajistit „rovné“ podmínky v Akademii věd ČR, hovoříme s **Lubošem Náhlíkem** a **Janou Bludskou** z Akademické rady AV ČR.

Podle výše uvedeného by se mohlo na první pohled zdát, že je situace v Akademii věd na první pohled „vyrovnaná“. Jak si ale při zavádění rovných příležitostí skutečně stojíme?

Luboš Náhlík: Doplním, že také v čele Kanceláře Akademie věd stojí žena, Martina Bártová. Navíc, další ženy jsou na pozicích ředitelky ústavů. Jak se pozvolna mění náhled na role mužů a žen ve společnosti, přirozeně se mění také v naší instituci. Akademie věd přitom patří v porovnání se stavem celé společnosti jistě nejen v tomto směru k progresivní organizaci. Problematika rovných příležitostí není nová a nezačala před pár lety. Osobně ji už více než dvacet let vnímám jako způsob, jak pracovat se zaměstnanci, jak získat talenty a dát jim příležitost, aby si česká věda držela vysoký mezinárodní standard.

Jana Bludská: Téma bychom určitě neměli redukovat jen na genderovou rovnost. Rovných příležitostí by se mělo dostávat i dalším skupinám – například seniorům, hendikepovaným nebo rasovým menšinám. Prostor Akademie věd je ke všem uvedeným kategoriím velmi vlídný. Zavádění genderové rovnosti mi evokuje pozitivní diskriminaci, k níž mám poněkud rezervovaný postoj.

Setkali jste se s nerovným přístupem během vaší kariéry – ať už osobně, či u někoho jiného?

LN: S explicitně nerovným přístupem patrně nikoli. Práce s lidmi je ale obecně komplikovaná, což se týká nejen prostředí Akademie věd. Záležitosti osobních konfliktů

a nespokojenosti některého ze zaměstnanců řeší vedoucí pracovníci poměrně často. Jde o naprosto obecný jev. Nejčastěji je problém ve zjednodušeném a jednostranném vnímání, nedostatku komunikace či respektu k druhým, kdy scházejí nadhled či informace. Nespokojený zaměstnanec v první fázi často hovoří o diskriminaci. Naštěstí je nejobvyklejším výsledkem řešení problému, alespoň v mé praxi, konstatování, že jde o nedorozumění či omyl.

JB: Souhlasím, že osobní konflikt nebo nespokojenost mohou být interpretovány jako nerovný přístup. Potom je třeba navázat dialog a nalézt jádro problému. Ve většině případů můžeme dospět ke vzájemnému pochopení a vyhodnotit, jak situaci řešit. Vždy se to ale nepodaří. Jako ředitelka jsem třeba nedokázala vysvětlit odbornému pracovníkovi ústavu, že nejde o diskriminaci, když nemůže hlasovat o podpoře kandidatury Evy Zažímalové, není-li členem shromáždění. Jako členka Akademické rady odpovědná za koordinaci programů podpory excelence jsem neuspěla ve snaze vysvětlit kolegyni, že jí ústav nemůže vyplatit roční část odměny spojené s Prémii Otto Wichterleho, protože už půl roku pracuje jinde.

V Akademické radě máte agendu rovných příležitostí v gesci. Na co se soustředíte především?

LN: Asi nejsme schopni úplně konkurovat firmám výškou mezd při získávání mladých pracovníků. Můžeme ale nabídnout smysluplnou práci, ve které se mladý člověk může realizovat a věnovat se také rodině a dalším zájmům. Založení rodiny a výchova dětí je nejen radostí, ale také značným náparem na čas i finanční prostředky. V tomto může Akademie věd poskytnout jistou konkurenční výhodu oproti firemnímu prostředí – ať už hovoříme o časové flexibilitě, zkrácených úvazcích, podpoře péče o děti a podobně. Takže v obecné rovině bych rád napomohl vyšší atraktivitě Akademie věd jako zaměstnavatele. Právě přátelské prostředí a například existence dětských skupin by mohly být konkurenčním nástrojem pro získání mladých talentovaných zaměstnanců.

JB: Naším úkolem je zejména koordinace aktivit, jež se zaměřují na tuto agendu a které vyvíjejí pracoviště. Velkou

doc. Ing. LUBOŠ NÁHLÍK, Ph.D.

Ústav fyziky materiálů AV ČR

Po ukončení doktorandského studia působil na École Centrale de Lille, od roku 2003 pracuje v Ústavu fyziky materiálů AV ČR v oblasti únavy materiálů a lomové mechaniky. Je vedoucím oddělení experimentálních studií a modelování struktury, které vytvořil. Publikoval více než 200 odborných prací. Připravoval projekt CEITEC a od roku 2010 je ředitelem organizační jednotky CEITEC Ústavu fyziky materiálů AV ČR a členem managementu pracoviště. Od roku 2017 je členem Akademické rady AV ČR odpovědným za řešení koncepčních otázek programové a projektové spolupráce s poskytovateli účelové podpory.

oporou nám jsou týmy ze [Sociologického ústavu](#), [Střediska společných činností](#) a také některé personální a grantové útvary větších pracovišť, které se problematikou rovných příležitostí zabývají dlouhodobě a profesionálně a mohou poskytnout konzultace. Připraveni jsme také přispět k řešení podnětů přímo z pracovišť. Členy Komise rovných příležitostí jsou sociolog, právnicka a další kolegové se zkušenostmi z managementu.

❗ Sociologický ústav provedl před několika lety analýzu podpory rovných příležitostí ve vědě. Výsledky naznačují, že pozice ve vedení výzkumných a akademických institucí z osmdesáti až devadesáti procent obsazují muži. Jak se k takovému zjištění stavíte?

JB: Záleží, jakou úroveň vedení hodnotíme. Pokud jde o vedení týmů nebo oddělení, rozdíl v zastoupení žen a mužů nebude výrazný. Ve špičkovém managementu, na mysli mám pozice vedení ústavů, je tomu ale jinak – čtyřicet šest ku šesti ve prospěch mužů. Problém ale není, že by se muži ve výběrových řízeních upřednostňovali. Ženy se do konkurzů prostě nehlásí. Bez hlubší analýzy se mohou jen domnívat, že důvody jsou individuální – určité dilema rodina versus věda, ale například i obavy z odpovědnosti a možných následků špatných rozhodnutí (i finančních).

LN: Souhlasím. Ženy, které se hlásí do konkurzů na vedoucí místa, je skutečně o dost méně než mužů. Kromě uvedených dominantních faktorů, proč je jich ve vedení méně, bych přidal ještě jeden: menší soutěživost žen. Ženy prostě nepotřebují být na rozdíl od mužů tak často první. S využitím dat Kanceláře Akademie věd doplním, že ve vedoucích pozicích je žen v naší instituci více než dvacet šest procent.

❗ Plánuje Akademie věd „personální audit“, které by případné nerovnosti odhalovaly? Ptám se mimo jiné proto, že něco podobného připravuje Univerzita Karlova ve spolupráci s Psychologickým ústavem AV ČR.

LN: Zatím asi ne. Osobně věřím v pozitivní motivaci. Moje prioritní téma v Akademické radě je „účelová podpora“

a v této souvislosti slovo „audit“ nezní vůbec lákavě. Navíc jsem do puberty zažil minulý režim a v tomto kontextu mi ani „personální audit“ nezní dobře. Sázím na férovost a odpovědnost i svobodu bádání. Do tohoto kontextu slovo „audit“ příliš nezapadá, byť nezbytnost toho finančního respektuji.

JB: Souhlasím. Synonymy pro Akademii věd vždy byla a jsou svoboda bádání, slušnost a odpovědnost. Kvůli účasti ve výzkumných programech, které vyhláší Evropská unie, budou přesto zřejmě některá pracoviště genderové audity připravovat. Sociologický ústav už připravil první informace, jak na to. Ovšem takový audit by se měl provést z rozhodnutí ústavu, nikoli z podnětu vedení Akademie věd.

❗ Ještě se vrátím k předchozí otázce: proč se tedy na vysoké pozice dostávají ženy spíše zřídka, byť jsou stejně nebo i více kvalifikované?

LN: Ženy mají kariérní postup kdekoli, tedy i v Akademii věd, díky mateřství složitější, protože musejí dělit svůj čas mezi rodinu a práci. Eliminovat to lze pouze do určité míry a je logické, že práce je až na druhém místě. Tímto je zatíženo prvních pět, deset i více let jejich kariéry, kdy mohly sbírat zkušenosti. Druhým významným faktorem, a podo-

Ing. JANA BLUDSKÁ, CSc.

Ústav anorganické chemie AV ČR

Je absolventkou Vysoké školy chemicko-technologické v Praze, vědeckou aspiranturu absolvovala v Ústavu anorganické chemie AV ČR. Jejím oborem je chemie interkalačních sloučenin a materiálová chemie. V letech 2004–2017 zastávala funkci ředitelky ústavu. Od roku 2017 zasedá v Akademické radě AV ČR, kde je pověřena agendou programů excelence a spolupráce s vysokými školami. Působí jako předsedkyně komisí a rad programů excelence, místopředsedkyně Ekonomické rady a Rady pro spolupráci s vysokými školami. V gesci má také koordinaci a koncepční činnost v oblasti rovných příležitostí v prostředí AV ČR.

týkám, že tento názor mám od žen, je, že si nevěří. Často pochybují o svých řešeních i o sobě. Kolegyně, které to překonají, jsou většinou úspěšné, posílené novou pozitivní zkušeností.

JB: Stejná kvalifikace je podmínka nutná, nikoli postačující, jak už jsem naznačila v jedné z předchozích odpovědí.

! Přejdeme k „tvrdým datům“. Kolik na našich pracovištích působí ženy a kolik z nich na vedoucích pozicích?

LN: Více než čtvrtinu vedoucích pozic obsazují ženy. Vysookoškolsky vzdělaných kolegyně ve výzkumných útvarech máme více než třicet sedm procent. Nemyslím si, že jsou to špatná čísla. Ještě zajímavější je pohled na trend. Ve věkové kategorii třicet jedna až čtyřicet let máme čtyřicet procent žen. Zároveň ženy v tomto věkovém rozmezí obsazují třicet osm procent vedoucích pozic. V kategorii do třiceti let je v Akademii věd čtyřicet devět procent žen a totéž zastoupení ve zmíněné kategorii tvoří ženy ve vedoucích funkcích.

! Jak zajistit, aby se poměr v zastoupení mužů a žen ve vedení postupně vyrovnával?

LN: Jde o přirozený proces, který má svou dynamiku. Je důležité „láhev odšpuntovat“, což se snad již stalo. Jak rychle

bude ale „kapalina“ vytékat, podléhá fyzikálním zákonům. Důležité je, aby byl poměr v zastoupení žen a mužů v důležitých funkcích přirozený, bez limitů, předsudků a omezení. Tedy rovnovážný stav, který je nejefektivnější. Cokoli násilného a umělého bude efektivitu jen snižovat, a naopak zvyšovat napětí. Každá akce totiž vyvolává reakci. Takhle to ve vesmíru funguje a my jsme jen jeho součástí. Neurčujeme pravidla jeho chodu. Veškeré vnější překážky

NOVELA ZÁKONA UMOŽNÍ DALŠÍ PŮSOBNOST DĚTSKÝCH SKUPIN

Pomoc vědcům a vědkyním, aby sladili rodinný život s prací, udrželi kontakt s vývojem v oboru a urychlili návrat do zaměstnání, patří mezi priority Akademie věd ČR. Jednou z forem podpory jsou i **dětské skupiny**, které provozuje a rozvíjí **Středisko společných činností AV ČR**. Služeb dětských skupin mohou využít zaměstnanci všech pracovišť, kteří mají uzavřený pracovníprávní vztah bez ohledu na jeho druh, tedy i „dohodáři“. V říjnu 2021 vstoupila v platnost novela zákona o dětských skupinách, která upravuje jejich působnost od následujícího roku. „Schválení novely umožní, aby pracoviště mohla žádat Ministerstvo práce a sociálních věcí o podporu na zřízení a provoz dětských skupin po ukončení podpory z Evropského sociálního fondu,“ vyzdvihuje Jana Bludská z Akademické rady AV ČR.

JAKÉ ZASTOUPENÍ MAJÍ ŽENY V AKADEMII VĚD

Vedení pracovišť:

88 % muži, 12 % ženy

Vedoucí pozice:

74 % muži, 26 % ženy

Ve věkové kategorii 31–40:

60 % muži, 40 % ženy
vedoucí pozice: 62 % muži, 38 % ženy

Ve věkové kategorii do 30 let:

51 % muži, 49 % ženy
vedoucí pozice: 51 % muži, 49 % ženy

**Vysokoškolsky vzdělané ženy
ve výzkumných útvarech: 37 %**

se snad již odstranily. Pořád ale zbývají vnitřní v lidech. Jejich odstranění má jistou setrvačnost. Jisté je, že žen ve vedoucích funkcích bude v nejbližších desetiletích přibývat. Těžko ale říci, kde hledat rovnováhu, protože už půjde o jiné ženy a jiné muže než dnes. Čísla, která jsem uvedl u předcházející otázky, však naznačují mnohé.

JB: Do vedení nelze jen tak naskočit. Cesta do vysokého managementu je dlouhá a se značným převýšením. Aby byli ředitel či ředitelka přínosem pro pracoviště Akademie věd, musejí z vlastní zkušenosti znát, co obnáší práce vědce – od působení v týmu přes jeho vedení až po získávání mezinárodní autority a také prostředků na výzkum. V určitém stadiu by se měli orientovat v mezinárodní komunitě, zapojit se do středního managementu a poznat prostředí vysokých škol. Měli by mít určité právní povědomí a Zákoník práce a Stanovy Akademie takřikajíc na nočním stolku. Nepochybují, že tohle ženy zvládají stejně dobře jako muži, navíc jejich silnou zbraní bývá empatie, která usnadňuje komunikaci. Zůstává ale dilema rodina-kariéra.

! Mohly by být cestou k narovnání podmínek kvóty? Patří vůbec do vědeckého prostředí?

LN: Kvóta je protipólem přirozenosti a svobody. Něco umělého, co vytvořil nedokonalý člověk. Navíc většinou účelově. Kvóta je bariéra, zeď, nikoli otevřená cesta. Jestliže mluvíme o posouvání hranic lidského poznání a myslíme-li to vážně, kvóty v jakémkoli smyslu stojí na úplně opačné straně. Pokud vůbec mají smysl, tak v jiném prostředí, než představuje svobodná a otevřená věda. Buďme rádi, že

v našich ústavech už nejsou „kádrováci“, jak tomu bylo za minulého režimu. Kvóty netvoří cestu nikam.

JB: Přesně tak. Kvóty do vědeckého prostředí podle mého názoru nepatří.

! Mohou vědci a vědkyně v Akademii věd v současnosti lépe kombinovat práci s péčí o děti a rodinu?

LN: Jde o složitější otázku. Odpověď zní ano i ne. Na jedné straně stojí snaha Akademie věd poskytovat flexibilní pracovní dobu, zkrácené úvazky, zřizovat dětské skupiny, umožnit péči o dítě či rodinného příslušníka a podobně. Na straně druhé figuruje financování vědy, výzkumu a inovací, v jehož důsledku mají mnohé ústavy více než padesát procent svého rozpočtu – a někde o hodně více – sestaveného z účelové podpory.

! V čem je dvojsečnost toho, co jste uvedli?

LN: Účelové financování vyžaduje velké nasazení při přípravě projektů, držení termínů při jejich řešení, dosahování potřebného množství výstupů či psaní zpráv. Tedy množství – nadbytečné – práce s často ostrými termíny. I když například Grantová agentura ČR a Technologická agentura ČR umožňují hradit z režijních prostředků účelové podpory náklady na péči o dítě či rodinného příslušníka, neřeší to velkou míru administrativní práce a stresu při plnění cílů a termínů. Platí to pro vědce a vědkyně v každém věku. Samozřejmě o to více, pokud mají v rodině malé dítě či nemocného rodinného příslušníka nebo když je vědec sám zdravotně indisponován či vystaven nepříjemným život-

Důležité je, aby byl poměr v zastoupení žen a mužů v důležitých funkcích přirozený, bez limitů, předsudků a omezení. Tedy rovnovážný stav, který je nejefektivnější. Cokoli násilného a umělého bude efektivitu jen snižovat, a naopak zvyšovat napětí. Každá akce totiž vyvolává reakci.

Luboš Náhlík, člen Akademické rady AV ČR

Přístup pracovišť k rodičům, kteří se snaží spojit péči o dítě s působením ve vědě, se od doby, kdy jsem tento problém řešila já, výrazně změnil.

Je pravda, že děti už v současnosti z prostředků sociálních fondů nedostávají vánoční čokoládovou kolekci a ženy na Mezinárodní den žen rudý karafiát. Je ale běžné, že mohou pracovat na částečný úvazek, navyšovat ho podle okolností, využívat pružnou pracovní dobu a po dohodě s vedoucím pracovat i na homeoffice.

Jana Bludská, členka Akademické rady AV ČR

ním událostem. Na jedné straně tedy máme řadu možností, které dříve v takové míře neexistovaly, na straně druhé jejich pozitivní dopad často eliminuje nutnost naplňovat formální cíle a administrativní požadavky projektů účelové podpory.

JB: Přístup pracovišť k rodičům, kteří se snaží skloubit péči o dítě s působením ve vědě, se od doby, kdy jsem tento problém řešila já, výrazně změnil. Je pravda, že děti už z prostředků sociálních fondů nedostávají vánoční čokoládovou kolekci a ženy na Mezinárodní den žen rudý karafiát. Je ale běžné, že mohou pracovat na částečný úvazek, navyšovat ho podle okolností, využívat pružnou pracovní dobu a po dohodě s vedoucím pracovat i na homeoffice. Největší posun vidím ve schválení zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině z října tohoto roku. Pracovištěm umožňuje, aby žádalo Ministerstvo práce a sociálních věcí o podporu na zřízení a provoz dětských skupin. Na manuálu se již v Akademii věd pracuje.

Uplatňují se v Akademii věd konkrétní formy podpory pro ženy-vědkyně?

LN: Nerad bych, abychom ženy vnímali jako bytosti, které potřebují podporu. Tak to není postaveno. Jsou plnohodnotné a potřebují, abychom je tak brali za všech okolností.

JB: Nebyla bych tak kategorická. Vědec je také člověk a bez ohledu na gender mu rodinné zázemí a podpora okolí usnadňuje nalézt rovnováhu v životě. V Akademii věd nemáme podporu cílenou výhradně na ženy. V programech podpory excelence ale mohou ženy-vědkyně přerušit účast po dobu mateřské nebo rodičovské dovolené a později navázat a dočerpat podporu do plné výše. Kromě toho ženy – a také muži, plní-li tuto funkci – pečující o děti nebo osobu závislou na jejich pomoci mohou požádat, aby byly zařazeny do programů podpory excelence i při nižším pracovním úvazku.

Pracoviště tedy systemticky nabízejí flexibilní pracovní úvazky?

LN: Nabízet flexibilní pracovní úvazky je v kompetenci každého ředitele. Podle mé zkušenosti se tak běžně děje. Považuji to za samozřejmé, byť statistiku k dispozici nemám.

JB: Snížené pracovní úvazky a flexibilní pracovní dobu využívají nejen rodiče pečující o děti, ale i senioři, kteří zůstávají platnými členy týmů nebo působí jako konzultanti a předávají zkušenosti mladším generacím.

Otázka na závěr – jak tedy zvýšit povědomí o tématu rovných příležitostí?

LN: Nemyslím si, že jde o téma jako takové, ale o skutečnost, aby byla Akademie věd organizací, pro kterou rovné příležitosti nejsou „tématem“, jak slýcháme u politiků, ale přirozenou realitou. V České republice máme patrně nejvyšší zastoupení žen ve vědě a výzkumu. Podstatně vyšší než například firmy působící v téže oblasti. Předpokládám, že zastoupení žen v Akademii věd ještě poroste. Zvyšovat povědomí o rovných příležitostech je potřeba zejména v oblastech, kde není velké. Naštěstí to ale není případ naší instituce.

JB: Ani já nemám za to, že jsou pro Akademii věd rovné příležitosti aktuální téma. Nevylučuji, že může dojít k nedorozumění nebo pochybení v interpersonálních vztazích na pracovišti. Vybočení z korektních vztahů se ale vyskytuje výjimečně. Pokud však někdo Komisi rovných příležitostí požádá, aby se vyjádřila ke konkrétnímu případu, bude se tím vážně a bezodkladně zabývat.

Od ledna 2022 zahajujeme novou rubriku *Názory*, do níž můžete posílat své příspěvky včetně reakcí na články, které v e-časopisu *AB / Akademický bulletin* uveřejňujeme.

SVÉ NÁZORY A KOMENTÁŘE
POSÍLEJTE NA
cernoch@ssc.cas.cz.

Začala nová éra festivalu TÝDEN AKADEMIE VĚD

Přednášky pro veřejnost, diskuse, pokusy i dny otevřených dveří v laboratořích a výzkumných centrech nabídl v tradičním listopadovém termínu první ročník Týdne Akademie věd ČR. I když se jeho část konala online, pro veřejnost připravili organizátoři na pracovištích bohatý program.

[illegible]

Výběrové řízení na pozici předsedy nebo předsedkyně představenstva Evropské rady pro inovace!

Evropská komise otevřela výběrové řízení na pozici předsedy představenstva Evropské rady pro inovace. Jeho úlohou bude poskytovat EIC strategické vedení. Funkce je na plný úvazek s funkčním obdobím omezeným na čtyři roky, které lze jednou prodloužit. Výzva je otevřena pro inovátory a inovátorky pocházející z členského státu EU. Jmenování do funkce se uskuteční v prvním čtvrtletí roku 2022. Uzávěrka přihlášek je 17. prosince 2021. Více informací naleznete [zde»](#)

Publikační výkon a autoři výzkumných pracovišť v ČR 2017–2020 (aktualizovaný analytický online nástroj)

IDEA při CERGE-EI připravuje **webinář** pro pracovníky Akademie věd ČR. Představí na něm aktualizovaný a rozšířený online nástroj, který umožňuje srovnávací analýzy českých výzkumných organizací s ohledem na jejich publikační výkon dle vědeckého vlivu a počty publikujících autorů. Webinář zprostředkuje uživatelům nové funkcionality a tipy. Akce směřuje nejen k pracovníkům Akademie věd ČR, kteří se zabývají agendami hodnocení vědy a výzkumu a datového zázemí (knihovny apod.). Registrovaní účastníci dostanou avízo o přesném datu konání webináře, odkaz na online přenos a přístupový kód. Zájemci se mohou předběžně registrovat na idea@cerge-ei.cz nebo prostřednictvím **registračního formuláře**.

Webinář by se měl uskutečnit v první polovině prosince 2021.

Bee Press Photo představuje 30 včelařských snímků

Mezinárodní výstava je přístupná do 15. prosince 2021 ve foyeru Akademické knihovny Jihočeské univerzity a Biologického centra AV ČR, Branišovská 31B, České Budějovice. Kolekce třiceti snímků nabízí výběr z 1. a 2. ročníku Bee Press Photo (2020, 2021). Výstava je otevřena od pondělí do čtvrtka (8:00–20:00 hod.), v pátek (8:00–18:00 hod.) a v sobotu (9:00–16:00 hod.).

Filosofický ústav AV ČR vypisuje výběrové řízení na pozici Zpracovatelka/zpracovatel dat v databázi vědeckých výsledků AV ČR (ASEP)

Knihovna Filosofického ústavu AV ČR hledá novou kolegyni/kolegu, nástup možný od 1. ledna 2022 nebo podle vzájemné domluvy. Přihlášku zasílejte e-mailem na cabalova@flu.cas.cz do 5. prosince 2021. Vybraní uchazeči budou pozváni na pohovor (osobně nebo online), který se uskuteční v průběhu prosince 2021.

Kontaktní osoba: Mgr. Simona Chlumská, tel.: +420 221 183 303, chlumska@flu.cas.cz. Podrobnější informace naleznete [zde»](#)

KOPIE A FALZIFIKÁTY V PORTRÉTNÍ MINIATUŘE

1. 11. 2021 — 14. 1. 2022

Galerie Věda a umění

Akademie věd ČR, Národní 3, Praha 1

Po–Pá 10.00–18.00

Vstup volný

JAK SE ŽILO římským legiím na Moravě

Krajina v okolí Mušova na jižní Moravě pamatuje doby, kdy tu před dvěma tisíci lety tábořili římscí legionáři vedeni císařem Marcem Aureliem. Jaké stopy po nich nalézáme? **Dozvíte se v Návštěvníckém centru Mušov – Brána do Římské říše provozovaném brněnským [Archeologickým ústavem AV ČR](#).**

Historicky i archeologicky bohatá lokalita se rozprostírá v okolí Věstonické nádrže na jižní Moravě, asi 35 kilometrů jižně od Brna. Pro veřejnost se [centrum](#) otevřelo v roce 2020. K vidění jsou například části šupinových a kroužkových pancířů, stříbrné a zlaté mince zobrazující římské panovníky a jejich manželky, střepy z keramických nádob, hroty kopí a další pozůstatky vojenské výzbroje a výstroje, ale také atraktivní filmy, hologram či rekonstruovaná podoba legionáře. Vedle stálých expozic či naučných stezek mohou návštěvníci zhlédnout rovněž rekonstrukce života Římanů i barbarů, které se zde pravidelně konají. Po stopách markomanských obyvatel se můžete i s rodinou vydat po naučné stezce „Germáni před branami Římské říše“.

MEZI DISENTEM, UNDERGROUNDEM A ŠEDOU ZÓNOU

Neoficiální bulharská literatura
1944–1989

Jakub Mikulecký

[Academia](#), Slovanský ústav AV ČR, 2021

Čeští a slovenští čtenáři se před rokem 1989 s bulharskou literaturou setkávali velmi často, ta však v tehdejším Československu pochopitelně nebyla představena ve své úplné podobě. Podobně jako v ostatních zemích na východ od železné opony existovala i v Bulharsku literatura neoficiální (samizdatová, „šuplíková“, zakázaná). Tato kniha představuje první ucelený pohled na neoficiální bulharské písemnictví v kontextu tamního totalitního režimu. Jednotlivé kapitoly nabízejí možná interpretační řešení vybraných literárních textů v širších kulturně-politických souvislostech. Úryvky básní, próz, dramat, esejů a manifestačních textů jsou v knize představeny v češtině, což monografii činí dostupnou nejen odborným kruhům z řad bulharistů, slavistů, literárních historiků a studentů, ale i širší laické veřejnosti.

BIOGRAFICKÝ SLOVNÍK ČESKÝCH ZEMÍ Hem–Hi

Zdeněk Doskočil

[Academia](#), Historický ústav AV ČR, 2021

Čtyřiadvacátý sešit *Biografického slovníku českých zemí* předkládá čtenářům životopisy osobností, jejichž jméno začíná písmeny Hem–Hi, a představuje další svazek rozsáhlého encyklopedického projektu, který vzniká ve spolupráci dnes už s více než stovkou autorů z akademických, univerzitních a dalších pracovišť pod vedením Biografického oddělení Historického ústavu AV ČR. V jeho rámci bude zpracováno na 25 tisíc biogramů osobností všech dob a oborů lidské činnosti spjatých s českými zeměmi (bez rozdílu etnického původu), jež se narodily, žily a pracovaly v uvedeném teritoriu, a to i pokud zde strávily jen část svého života.

CENA ZA NEZDAR Zápisky Pierra LeMoyne d'Iberville (1698–1702)

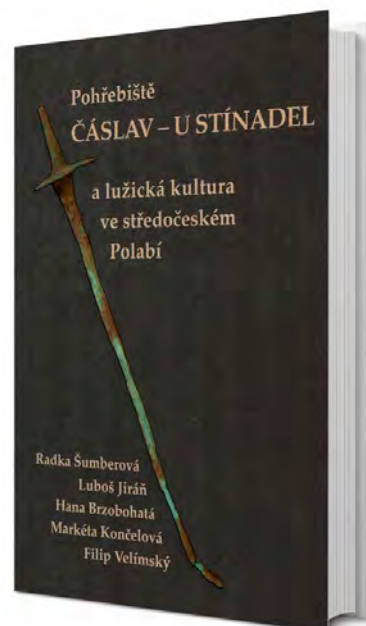
Svatava Raková
[Historický ústav AV ČR](#), 2021

Kniha historičky Svatavy Rakové se věnuje mocenským, politickým, ekonomickým a vojenským okolnostem, jež vedly francouzskou korunu k riskantnímu kroku založit v roce 1700 Louisianu – kolonii, k jejíž správě neměla dost sil, a osvětluje vazby mezi jednotlivými částmi francouzského panství v Severní Americe za vlády Ludvíka XIV. Se začátky Louisiany se pojí jméno Pierra LeMoyne d'Iberville, velitele prvních výprav, jehož zápisky zachycují dramatický průzkum mississippské delty a četná setkání s domorodými kmeny.

POHŘEBIŠTĚ ČÁSLAV – U STÍNADEL a lužická kultura ve středočeském Polabí

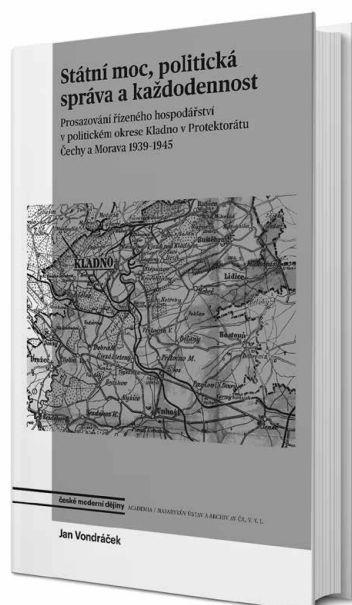
Radka Šumberová, Luboš Jiráň, Hana Brzobohatá, Markéta Končelová, Filip Velímský
[Archeologický ústav AV ČR](#), Praha, 2021

Publikace se věnuje komplexnímu zhodnocení největšího pohřebiště patřícího okruhu lužických popelnicových polí z mladší doby bronzové, jež bylo doposud v Čechách prozkoumáno. Během záchranného archeologického výzkumu v letech 2012 a 2014 bylo v Čáslavi v poloze U Stínadel odkryto 223 hrobů a více než stovka dalších objektů, v nichž bylo objeveno přes šest set identifikovatelných keramických jedinců a současně několik desítek bronzových artefaktů. Stávající pramenná základna evidovaných hrobových celků z území středočeské sídelní oikumeny lužické kultury byla tímto výzkumem dvojnásobně navýšena. Monografie nepřináší pouze katalog všech nálezů a jejich kresebnou dokumentaci, ale také analýzu shromážděných artefaktů a antropologické zhodnocení kosterních pozůstatků.

STÁTNÍ MOC, politická správa a každodennost

Jan Vondráček
[Academia](#), Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2021

Po zřízení protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939 byl postupně zaveden přidělový systém na potraviny a jiné zboží, což mělo zásadní dopad na hospodaření místního obyvatelstva. Jan Vondráček popisuje na příkladu politického okresu Kladno každodenní perspektivu zavádění nových zákonů, oznámení a vládních nařízení, které vykonávali úředníci na nejnižší úrovni. K tomuto přehledu vyvinul inovativní postup, jak zpřístupnit chronologické záznamy místní správy pro bádání v oblasti historie každodennosti. Použití vlastního programového vybavení, které bylo vytvořeno speciálně pro práci s tímto typem archivních pramenů, autorovi umožnilo zapracovat všechny přestupky proti platným nařízením v okrese Kladno do digitální databáze a následně je propojit a porovnat s mnoha dalšími zdroji. Díky tomu mohl popsat komplexní historii německého okupačního aparátu v protektorátu v oblasti řízeného hospodářství. Studie popisuje viditelné vzájemné vztahy mezi německými a českými aktéry, jakož i jejich manévrovací prostor, ale také ekonomické praktiky místního obyvatelstva, vzájemné procesy osvojování a vyjednávání.

In this issue we feature an interview with members of Academy Council Luboš Náhlík and Jana Bludská, who are deputies for gender equality at the Czech Academy of Sciences. Ensuring gender and diversity balance is a strategy aimed at removing obstacles to equality that are inherent in the research system itself. According to the latest data (2021), 37 % researchers are women at Czech Academy of Sciences, but this percentage tends to be more optimistic under the age of 30 (49 %). Raising awareness of gender equality in the field of science and research is one of the key tasks of the European Commission and it is also part of its *Gender Equality Strategy*.

Seven days full of the best of what the Czech Academy of Sciences does. The first year of the science festival called The Week of the Czech Academy of Sciences ended on Sunday, 7th November. All over the country, people could visit institutes, listen to lectures, watch films or experience science for themselves. The Week of the Czech Academy

of Sciences continues the 20-year tradition of the CAS's Week of Science and Technology festival. This year, the organizers have refreshed it and the festival has been given a new name and a new concept.

Until now, observing subatomic structures was beyond the resolution capabilities of direct imaging methods, and this seemed unlikely to change. Czech scientists, however, have presented a method with which they became the first in the world to observe an inhomogeneous electron charge distribution around a halogen atom, thus confirming the existence of a phenomenon that had been theoretically predicted but never directly observed.

Fulbright's Scholarship for the Communication in the Science supports 3–5 month stays of the Czech scientists and journalists in the USA to conduct research and further their education in the field of Science Communication. The program is designed for researchers and journalists who are dedicated to communicating scientific results. ●

VĚDA FOTOGENICKÁ

MICHAL FILIPPI

Geologický ústav AV ČR

Pohled věků: múzou může být cokoli – třeba pohled věků prostřednictvím bahenních očí vytvořených kapkami vody během tisíců let. Jeskyně Tianxingyan, Čína.

A VĚDA A VÝZKUM

Akademie věd
České republiky

Oficiální magazín AV ČR

Populárně-naučné časopisy ZDARMA

Všechna periodika, která Akademie věd ČR vydává, jsou zdarma
online na stránkách www.avcr.cz/casopisy.

www.avcr.cz

AKADEMICKÝ BULLETIN

Akademie věd
České republiky

Vydává

Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.
Národní 1009/3, 110 00 Praha 1
IČO 60457856

Adresa redakce

Odbor akademických médií DVV SSČ AV ČR
Národní 1009/3, 110 00 Praha 1
tel.: +420 221 403 513
e-mail: wernerova@ssc.cas.cz

Šéfredaktor

Viktor Černoch
e-mail: cernoch@ssc.cas.cz

Editor

Luděk Svoboda
e-mail: svobodaludek@ssc.cas.cz

Redaktoři

Jan Hanáček, Leona Matušková, Martin Ocknecht,
Zuzana Šprinclová a Markéta Wernerová

Fotografka

Jana Plavec

Produkční

Markéta Wernerová

Korektorka

Irena Vítková

Sociální síť

Petr Cieslar

Grafika

Josef Landergott a Luděk Svoboda

Redakční rada

Markéta Pravdová (předsedkyně), Ondřej Beránek (místopředseda),
Martin Bilej, Eva Doležalová, Zdeněk Havlas, Jiří Chýla, Jiří Ludvík,
Ilona Müllerová a Kateřina Sobotková

Elektronický měsíčník *AB / Akademický bulletin* vychází jednou měsíčně kromě července a srpna (10× ročně) výlučně pro vnitřní potřebu Akademie věd ČR. Uzávěrka do dalšího čísla je vždy **do konce předchozího měsíce**. Číslo 11/2021 vyšlo 30. listopadu 2021.

Jakékoli šíření části či celku v libovolné podobě je bez písemného souhlasu vydavatele výslovně zakázáno. Nevyžádané materiály se nevracejí. Za obsah inzercí redakce neodpovídá. Změny vyhrazeny.

Všechny texty stejně jako fotografie na str. 12, 15, 16, 20–21, 24–25 a 28–29 jsou uvolněny pod svobodnou licencí CC BY-SA 3.0 CZ.

Máte námět na téma nebo byste chtěli přispět článkem do rubriky „Z pracovišť“? Napište nám na cernoch@ssc.cas.cz nebo svobodaludek@ssc.cas.cz.

www.avcr.cz

<https://cs-cz.facebook.com/akademieved/>

<https://www.instagram.com/akademievedcr/>

https://twitter.com/akademie_ved_cr